

Vinstintressen hotar vårdetiken

Jan Halldin

Leg.läk., med.dr.

e-mail: jan.halldin@gmail.com

Redan för cirka 1 ½ år sedan skrev jag i Läkartidningen artikeln ”Har pengarna blivit viktigare än etiken?” [1]. Min avsikt var att fokusera på läkaretiken och de miljonvinster som några husläkare på privatdrivna vårdcentraler samt fem personer (varav ett par var läkare) i det privatägda Maria Beroendecentrum AB inom Stockholms län hade kunnat hämta hem till sig själva i egenskap av aktieägare i respektive vårdbolag. Märk väl att dessa vinster ligger utanför lönen. Genom att vårdbolagen har avtal med Stockholms läns landsting har vinsterna sitt ursprung i våra gemensamma skattemedel. Beträffande Maria Beroendecentrum avslöjades i augusti i år att fem huvudägare av offentliga medel kunnat plocka ut åtta miljoner kronor vardera i utdelning från starten 2002 [2].

Att dessa miljonvinster har varit möjliga beror bl.a. på dåliga avtal och på bristande rutiner för ersättning och uppföljning.

Jag påpekade i Läkartidningsartikeln att de ekonomiska vinsterna och etiken kan komma i konflikt med varandra, bland annat utifrån ett par punkter (11 och 16) i Läkarförbundets etiska regler. Genom att samtidigt vara vård-

givare, exempelvis läkare, och aktieägare i det privata vårdbolaget ligger etiken och vinstintressen i samma person så nära varandra att det finns uppenbara risker att man som läkare väljer mer vinstgivande behandlingsåtgärder utan att alltid ta hänsyn till deras effektivitet. Det finns också risker för att kostsamma utsatta grupper med sammansatta vårdbehov hålls utanför vården. Nu kanske någon säger att det kan en beställare följa upp. Det är dock inte så enkelt. I det enskilda fallet kan oftast läkaren motivera sitt handlande utan att beställaren har så mycket att sätta emot.

Vad har nu hänt under 2008? Vårdval Stockholm sattes i sjön den 1 januari 2008. Vårdvalsmodeller finns också i Halland och i Västmanland. Trots att vårdvalsförsöken är oklara och inte ordentligt utvärderade samt att 19 av 21 landsting är i sina remissvar kritiska till utredningen ”Patientens rätt. Vårdval i Sverige” (SOU 2008:37) förbereder regeringen en proposition i ärendet och skickade den 25 oktober i år sitt förslag till lagrådet för yttrande. Regeringen vill ändra hälso- och sjukvårdslagen så att det blir obligatoriskt för landstingen att organisera primärvård genom vårdvalssystem. Regeringens önskan är att allt som inte är

myndighetsutövning skall privatiseras före nästa val. Man vill öppna vården för kommersiella vårdföretag vilket i och för sig redan skett. I ovan nämnda utredning saknas analyser av hur en kommersialisering av primärvården påverkar patientens rätt till geografisk och ekonomisk tillgänglighet. Förslaget strider mot hälso- och sjukvårdens portalparagraf om vård på lika villkor för hela befolkningen och att de med störst behov skall ges företräde.

Det finns skäl att anta att större vårdbolag så småningom kommer att ta över större delen av primärvården i Sverige. Ett av Sveriges idag ledande privata primärvårdsföretag är Carema Primärvård. Vad vet vi idag om Carema?

Carema Vård och Omsorg AB är ett helägt dotterföretag till Ambea. 75% ägs av världens största riskkapitalfond, ytterligare nära 16% ägs av Singapore Investment Corporation (det är en odemokratisk regim i Singapore, som våra skattepengar i förlängningen kan hamna i) [3].

I en annons i nr 24-25 i Läkartidningen i juni 2008 anger Carema Primärvård att man driver 30 vårdcentraler och sex barnvårdscentraler runtom i vårt land. I annonser i nr 34 och 35 i samma tidning i augusti i år söker Carema, inför starten av en ny vårdcentral i Vårberg söder om Stockholm, personal av olika kategorier bl.a. allmänläkare, distriktssköterskor, kurator m.fl. När det gäller meriter står följande i annonsen: "Kanske har du under studierna eller innan, arbetat inom något serviceyrke såsom hotell,

restaurang, försäljning eller liknande ser vi det som meriterande." Det står ingenting i annonsen om krav på nödvändiga medicinska kunskaper eller krav på erfarenheter från arbete inom sjukvården.

För en tid sedan avslöjades att Carema, i strid med hittills gällande etiska regler inom sjukvården, erbjöd dels en "check" à 250 kronor, motsvarande det fiktiva värdet för en hälsokontroll om man listade sig på en ny vårdcentral vid Gullmarsplan, dels en present till de 200 som kom först till mottagningens invigning den 22 oktober i år [4].

Ovanstående redogörelse för ett av landets största vårdföretag Carema talar för sig själv. Hur ett vårdföretag, som till största delen ägs av världens största riskkapitalfond och som med marknadsföring och annonseringar av ovan nämnd art, så aningslöst kan godkännas av våra demokratiskt valda sjukvårdspolitiker är för mig en gåta. Vart är den svenska sjukvården – den kanske viktigaste delen i välfärdens kärna – på väg?

Det som i högsta grad också förvånar mig är den tystnad som idag råder i Sverige rörande ovanstående vårdetiska frågor. Varför går exempelvis inga professorer i medicinsk etik in i denna viktiga debatt och yttrar sin mening utifrån gällande etiska deklARATIONER?

Referenser

1. Halldin J. Har pengarna blivit viktigare än etiken? Läkartidningen 2007;104:1665-6.
2. Dagens Medicin 13 augusti 2008.
3. Gotlands Allehanda 19 september 2008
4. DN.Debatt 21 oktober 2008.